

7. ÇP ve Türkiye tartışması

İskender Gökalp

Fransız Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi

Yanma, Aerotermik, Reaktivite ve Çevre Enstitüsü Müdürü

Orleans, Fransa

gokalp@cnrs-orleans.fr

17 Haziran 2007

Bugün, insanlığın her türden etkinliğini kapsayan küreselleşme dediğimiz olayın, yüzyıllar önce ortaya çıktığı ilk alan bilim alanıdır. İnsanın içinde yaşadığı çevresini anlaması, öğrenmesi, kullanmaya başlaması, etkilemesi, bunun farkına varması, yeryüzünde yalnız yaşamadığını algılaması, kendisi ile beraber yaşayan veya daha önceden yaşamış olan başka insanların katkılarını kullanmasının akıllı bir yaklaşım olduğunu anlaması, bilim dediğimiz etkinlik alanının ana elemanlarıdır. İnsanlığın yeryüzünde (belki de evrende) tek bir topluluk oluşturduğunu, yani insanoğlunun nerede yaşarsa yaşasın, hangi dilde konuşursa konuşsun aynı cinse ait olduğunu ve de insanoğlunu diğer canlılardan farklılaştıran özelliğin bugünkü mükemmeliyet derecesine ulaşmasının milyonlarca yıl aldığı beyninin olduğunu anlamasını sağlayan gelişmeleri de bilimsel çalışmanın getirdiği ve de gerektirdiği bilim insanları arasındaki kapsamlı ve sürekli iletişim ağına atfedebiliriz. Bugünden bir örnek vermek gerekiyorsa, internetin nasıl ve kimler tarafından oluşturulduğunu ve önce kimler tarafından kullandığını hatırlayabiliriz.

Daha açıkça şunu demek istiyorum: bilimsel etkinliklerin (ve de teknolojik gelişmenin), üstelik bugün, yani iletişimin, bilhassa bilgi iletişiminin, anında yapılabildiği bir dönemde, kendi köşesinde yapılabileceğini düşünebilmek, üstelik bilim adamları tarafından (bkz. Ahmet Cüneyt Taş, 7. Çerçeve Programına katılmalı mıyız ? Bilim ve Teknik 1 Haziran 2007), beni hayretlere düşürdü.

AB Çerçeve Programlarının en önemli başarılarından bir tanesi, AB'nin her köşesinde aynı konularda çalışma yapan bilim adamlarını, araştırmacıları bir araya getirip ortak çalışma alışkanlığını oluşturmalarıdır. Üstelik bu oluşum sadece bilim adamlarını değil aynı konularla ilgilenen sanayi veya diğer ekonomik sektörleri de, bu toparlanma ve toplulaşma çabasına çekmiş ve dolayısıyla önemli sorunların çözüme dönüştürülmesini en çabuk ve etkin bir şekilde sağlayacak ortamı kurmuştur. Ayrıca da 15 ülkeden 27 ülkeye geçiş sürecinde ve hatta ilk 15'lerin içinde de, bilimsel araştırma, yaratıcılık ve yenilikçilik seviyelerini her ülkede yukarıya çekmiş ve çekmektedir.

Bir örnek vereyim. Benim koordinatörlüğünü yaptığım “Gaz türbinleri için alternatif yakıtlar – AFTUR” adlı proje Ocak 2003’te başladı ve Eylül 2007’de tamamlanacak. Toplam maliyeti 7 milyon euro civarında. Projenin amacı elektrik üretiminde ve de kojenerasyonda kullanılan gücü 50 MW elektriği geçmeyen gaz türbinlerinde doğal gaz veya mazotun yanında, yeninelebilir türden yakıtlar (bitkisel yağlar veya esterleri, organik atıkların metanizasyonu sonucunda elde edilen metan gazı ve karbonik gaz karışımı, hidrojen içeren sınavi atık gaz karışımları, vs) kullanılmasını sağlayabilecek ARGE çalışmalarını yapmak. Bu çalışmaları 22 katılımcıdan oluşan bir konsorsiyom sürdürüyor. Konsorsiyomun içinde üç tane gaz türbini imalatçısı (Fransadan TURBOMECA, İngiltereden ALSTOM POWER ve Italyadan NuovoPignone – General Electric), KOBİ tipinden şirketler (ölçme teknikleri için Fransadan AUXITROL, alternatif yakıtların analizi için İsveçten TPS, yanmanın sayısal modellenmesi ve çözülmesi için İngiltereden ANSYS), büyük araştırma merkezleri (Fransa’dan CNRS ve Institut Français du Pétrole, İngiltereden QinetiQ, Sırbistan’dan Mihailo Pupin Enstitüsü) ve de çeşitli AB üniversiteleri (Fransa’dan Rouen, İngiltere’den Cranfield ve Manchester, Hollanda’dan Eindhoven, İspanya’dan Zaragoza, İtalya’dan Napoli ve Roma, Yunanistan’dan Atina Tarım Üniversiteleri ve de Portekiz’den Lizbon’daki Yüksek Teknoloji Enstitüsü) var.

Elbette bu türden konsorsiyomları oluşturmak kolay değil; zaman, çaba, kararlılık ve ikna gücü gerektiriyor. Ama katılımcılara bu çalışma metodunun olumlu sonuçlar verdiğini bir kere gösterdikten sonra kimse artık bu metodun gerekliliğini sorgulamıyor. Başka türlü olmasına imkân da yok zaten; yukarıdaki enerji sorunlarıyla ilgili örnekte olduğu gibi, çözülmesi gereken önemli sorunlar o kadar karmaşık, o kadar fazla ve çeşitli bilimsel ve teknolojik bilgi ve uzmanlık alanlarının bir araya getirilmesini gerektiriyor ki, tekil araştırmacıların, kendi başına kalmış bir üniversitenin ve de tek başına bir ülkenin kendi köşelerinde yapacakları pek bir şey yok.

Türkiye’ye dönersek; yenilikçi ARGE çalışmalarını başarabilmek için bu türden konsorsiyomların Türkiye içinde en kısa zamanda kurulmasının gerekli (hatta gereklilikten de öte, Türkiye’nin geleceği için ölüm kalım meselesi) olduğunu biliyoruz. Dolayısıyla, “ bu konsorsiyomları kuramıyoruz ve de bunun için AB Çerçeve Programlarına giremiyoruz” demek doğru bir belirlemedir. Ama, “bu yüzden 7. ÇP’ye girmeyelim” demek yerine; tam tersine, 7. ÇP, bu türden konsorsiyomları önce Türkiye’de kurmak ve bu konsorsiyomları kullanarak AB konsorsiyomlarına katılmak için teşvik olarak algılanmalı ve kullanılmalıdır. Zaten yapılması gereken bir işten kaçmak yerine, o işi en kısa zamanda yapabilmek için gerekli ve geleceğe yönelik adımları hızla atmayı sağlayacak her türlü teşviği kullanmak gerekmektedir

Türkiye'nin birçok öncelikli sorunu AB'ninkilerle elbette çakışmaktadır. Başka türlü olabileceğinin nasıl düşünüldüğünü anlamakta zorluk çekiyorum. Yukarıda anlatılan tipten konsorsiyomlar Türkiye'de kurulursa, meselâ kömür enerjisinin temiz bir şekilde kullanılması, her türlü yenilenebilir enerjinin geliştirilmesi (biyokütle, organik atıklar, güneş, rüzgâr ve de jeotermi), tarım ve gıda, çevre kirliliği, kıyıların korunması, enerji tasarrufu sağlayan yapılar, otomotiv sanayi ile ilgili sorunlar ve daha birçok konuda, Türkiye'nin Çerçeve Programlarına katılmaması için ve de koordinatör rolünü oynamaması için hiç bir neden yoktur. Üstelik, Avrupa Komisyonunda herkes, Türkiye'nin bu role soyunmasını beklemektedir.

Türkiye üniversitelerinde yenilikçi ARGE yapılmasını sağlayacak donanımın bulunmaması veya yetersiz olması başka bir sorundur. Bu durumun da yetenekli öğrencileri Türkiye dışında doktora yapmaya itelemesine şaşmamak gerekir. Bu durumun iyileştirilmesini önleyen sorunların arasında, maddi desteğin ön sırada geldiğini sanmıyorum. Sorun organizasyon ve strateji eksikliğinden doğmaktadır. Türkiye'de herkes yukarıda konuştuğumuz ARGE konsorsiyomlarının oluşturulması gereğini anlar ve bu yönde çalışırsa ve bir kaç güzel örnek çabuk bir şekilde oluşturulursa, AB Çerçeve Programlarına katılmanın faydalarını herkes anında görecektir.